

Διαχείριση συμπεριφορικών κρίσεων στο σχολείο

Οδηγός για σχολεία και εκπαιδευτικούς

Τι ορίζουμε ως συμπεριφορική κρίση

- ❑ Η έκφραση συμπεριφορική κρίση αναφέρεται σε ανατρεπτικές και καταστροφικές συμπεριφορές που παρουσιάζει ένας αυξανόμενος αριθμός παιδιών και νέων τόσο στο σχολείο, όσο και στο ευρύ κοινωνικό περιβάλλον.
- ❑ Οι βίαιες (διαταρακτικές) συμπεριφορές που εκδηλώνουν οι μαθητές στο σχολείο γίνονται όλο και περισσότερο μια πραγματική κατάσταση έκτακτης ανάγκης και αυξάνονται εκθετικά.
- ❑ Ο μαθητής/τρια που τις εκδηλώνει δεν επιλέγει οικειοθελώς να χτυπήσει τον εαυτό του, να χτυπήσει τον άλλον ή να καταστρέψει. Δημιουργούνται από μια σειρά δυσκολιών του μαθητή, και κυρίως, την αδυναμία ρύθμισης της συναισθηματικής έντασης της τρέχουσας στιγμής, που εκφράζεται βίαια και άμεσα μέσω της δράσης και όχι μέσω του λόγου. Η συγκεκριμένη παρορμητική συμπεριφορά καθόλα αντανακλαστική αποτρέπει συνάμα στο νοητό μέρος του εγκεφάλου να εξετάζει τις πιθανές αρνητικές συνέπειες των πράξεων του.

- ❑ Οι κρίσεις συμπεριφοράς μπορεί να αναφέρονται τόσο σε πιστοποιημένους με γνωμάτευση μαθητές (με σημαντική συχνότητα σε παιδιά και νέους με αυτισμό, με ΔΕΠΥ, με εναντιωματική-προκλητική διαταραχή κ.λπ.) όσο και σε τυπικούς μαθητές, άλλοτε με οικογενειακά και κοινωνικά προβλήματα, και άλλοτε όχι. Οποιαδήποτε διαταραχή ή έλλειμμα ενός παιδιού μπορεί να μην είναι η άμεση αιτία κρίσεων συμπεριφοράς, αλλά βοηθά στον προσδιορισμό των δυσκολιών (επικοινωνία, διαχείριση συναισθημάτων, αυτοέλεγχος, επιθετικότητα, παρορμητικότητα, αυτοεκτίμηση, ...) που, αν δεν αντιμετωπίζονται επαρκώς, δημιουργούν την κρίση συμπεριφοράς.

Η παρέμβαση στα σχολεία

*Είναι δυνατό να παρέμβουμε εκπαιδευτικά σε καταστάσεις κρίσης, τόσο ως προς την **πρόληψη**, (πώς μπορούμε να τις αποφύγουμε, ή τουλάχιστον να τις μειώσουμε και να τις αποδυναμώσουμε), όσο και ως προς τον **περιορισμό** (τι να κάνουμε όταν συμβαίνουν).*

Αναλυτικότερα, το σχολείο καλείται:

- να κατανοήσει ποιες συνθήκες και καταστάσεις καθορίζουν συχνότερα την εμφάνιση κρίσεων και στην συνέχεια να ορίσει τις εκπαιδευτικές διαδικασίες που μπορούν να αποβούν χρήσιμες για την μείωση τέτοιων συμπεριφορών. Επί του προκειμένου, η εμπειρία και η έρευνα των τελευταίων ετών έχουν δείξει ότι οι καταστάσεις είναι πολύ συχνά τροποποιήσιμες. Ειδικά στην παιδική ηλικία, είναι δυνατό να επέμβουμε εκπαιδευτικά ούτως ώστε να μειώνεται η ένταση και η συχνότητα των κρίσεων έως ότου αυτές εξαλειφθούν. Οι δράσεις που προτείνονται σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να στοχεύουν κυρίως στην επίγνωση των συναισθημάτων του ατόμου και των άλλων, στη διαχείριση του θυμού, στην εκμάθηση εναλλακτικών μεθόδων κ. ά.
- να διαχειριστεί την κρίση συμπεριφοράς όταν αυτή εμφανίζεται, με ικανό, συνειδητό και προγραμματισμένο τρόπο. Αναλυτικά πρέπει να διασφαλίσει στο μέτρο του δυνατού, τόσο τον προβληματικό μαθητή όσο και το προσωπικό του σχολείου, αποτρέποντας όσο το δυνατόν περισσότερο την καταστροφή σχολικού και ατομικού εξοπλισμού και αγαθών.

Γιατί συμβαίνουν κρίσεις συμπεριφοράς;

Σήμερα θεωρείται ότι οι κρίσεις συμπεριφοράς συμβαίνουν με τρόπο που είναι ευθέως ανάλογος με τη δυσκολία ενός παιδιού να διαχειριστεί τις καταστάσεις στις οποίες βρίσκεται, με άλλα λόγια ο μαθητής/τρια αδυνατεί να προσαρμοστεί στο περιβάλλον ή/και να τροποποιήσει το περιβάλλον με τρόπους κοινωνικά πιο αποδεκτούς και λιγότερο επικίνδυνους.

Είναι οι κρίσεις συμπεριφοράς «σκόπιμες»;

Οι κρίσεις συμπεριφοράς δεν είναι σκόπιμες, με την έννοια ότι δεν είναι συνειδητοποιημένες. Το παιδί ή ο έφηβος που τις εκδηλώνει δεν επιλέγει οικειοθελώς να χτυπήσει, να καταστρέψει. Επομένως, το να δράσει ο ενήλικας τιμωρητικά ή κατασταλτικά είναι εντελώς άχρηστο καθώς δεν επιδρά πάνω σε αυτό που προκαλεί την κρίση. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η δυσλειτουργική συμπεριφορά δημιουργείται από μια σειρά δυσκολιών και πραγματικής αδυναμίας να συμπεριφερθεί ο μαθητής με οποιοδήποτε άλλο τρόπο.

Τι κάνουμε όταν ο μαθητής, αφού έχουν εξαντληθεί οι τιμωρίες, συνεχίζει να συμπεριφέρεται με τον ίδιο τρόπο.

- ❑ Οι τιμωρίες γενικά δεν λειτουργούν γιατί δεν μπορούν να επηρεάσουν τις δυσκολίες από τις οποίες εξαρτώνται οι κρίσεις. Η μέγιστη δυνατή τιμωρία είναι η αποβολή από το σχολείο. Για τους μαθητές που δεν θέλουν να πάνε σχολείο, γίνεται επομένως ανταμοιβή. Σε άλλους δημιουργούνται αρνητικά συναισθήματα για το σχολείο όπως ανεπάρκεια, φόβος απόρριψης, και αποξένωση. Επιπλέον, στην περίπτωση των μαθητών με νοητική υστέρηση, είναι δύσκολο για αυτούς να κατανοήσουν πραγματικά τη σχέση μεταξύ μιας συμπεριφοράς, των συνεπειών της και της απομάκρυνσης από το σχολείο. Η δυσκολία κατανόησης των αιτιακών συνδέσμων, η μειωμένη εμβέλεια κατανόησης του εαυτού και των άλλων, ή η έλλειψη ενσυναίσθησης, είναι όλα στοιχεία που καθιστούν την τιμωρία αναποτελεσματική καθώς δεν γίνεται κατανοητή από τον μαθητή.
- ❑ Σημαντικό είναι να μάθει ο μαθητής να ρυθμίζει μόνος του τα συναισθήματά του ούτως ώστε να μπορεί να εμπλέκει, ανταποκρινόμενος στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος τον νεοφλοιό όπου εδρεύουν η λογική, η ευελιξία, η ενσυναίσθηση, η αυτοκατανόηση, η ηθική.

- ✓ Γενικά όταν μια προσέγγιση δεν λειτουργεί, την αλλάζουμε. Όταν η τιμωρία δεν επιφέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα, σημαίνει ότι η ίδια η αντίδραση εκ μέρους του εκπαιδευτικού έχει γίνει μέρος του προβλήματος και αποτελεί ασφαλώς λόγο για αλλαγή.
- ✓ Προσπαθούμε να κατανοήσουμε ποιες είναι οι συνιστώσες του προβλήματος συμπεριφοράς απαντώντας στο ερώτημα: Τι «κερδίζει» αυτός ο μαθητής με αυτή τη συμπεριφορά;
- ✓ Αποφεύγουμε να ρωτάμε συνεχώς "Γιατί το κάνεις αυτό;», καθότι πολλές φορές ο μαθητής δεν μπορεί να εξηγήσει τους λόγους της συμπεριφοράς του.
- ✓ Θέτουμε λίγους και σαφείς κανόνες που πρώτα συζητήθηκαν με όλους τους μαθητές μέσα στην τάξη και βεβαιωνόμαστε ότι όλοι (ενήλικες και παιδιά) τους έχουν κατανοήσει. Στην συνέχεια, τους εφαρμόζουμε με σταθερότητα και συνέπεια
- ✓ Αποφεύγουμε να θέτουμε πάρα πολλούς κανόνες και στη συνέχεια να μην τους επιβάλουμε ή να τους επιβάλουμε κάθε τόσο.
- ✓ Λαμβάνουμε υπόψη ότι πολύ συχνά ο μαθητής δεν έχει τις απαραίτητες δεξιότητες για να συμπεριφερθεί διαφορετικά, με άλλα λόγια δεν πρέπει να αντιμετωπίζουμε όλα τα προβλήματα συμπεριφοράς σαν να εξαρτώνται από τη θέληση.
- ✓ Προσδιορίζουμε τα προβλήματα που εξαρτώνται από την ανικανότητα / αδυναμία του μαθητή (όλα αυτά που δεν μπορεί) ούτως ώστε να εκπαιδευθεί για να τα αντικαταστήσει. Χρησιμεύει σε αυτή την περίπτωση η σύνταξη της λειτουργικής ανάλυσης της συμπεριφοράς.

- ✓ Ανακαλύπτουμε τρόπους και συμπεριφορές που θα κάνουν τον προβληματικό μαθητή να νιώσει ευπρόσδεκτος και εκτιμημένος, να εντοπίσει δυνάμεις, ικανότητες, ταλέντα, και δυνατότητες.
- ✓ Αποφεύγουμε να ταυτίζουμε το άτομο με τη συμπεριφορά του. Η συμπεριφορά μπορεί να είναι λανθασμένη, αλλά το άτομο ποτέ.
- ✓ Οικοδομούμε μια ειλικρινή συμμαχία με την οικογένεια. Αποφεύγουμε να κατηγορούμε την οικογένεια ή να της αναθέτουμε να τιμωρήσει τον μαθητή.
- ✓ Μην παίρνουμε προσωπικά τη σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή καθότι δεν είναι ποτέ ίση ή προσωπική.
- ✓ Οι κρίσεις συμπεριφοράς είναι ΠΑΝΤΑ σημάδι υψηλού βαθμού ταλαιπωρίας στον μαθητή που τις εκδηλώνει, και αυτό ισχύει ανεξάρτητα από το πώς εκδηλώνεται η κρίση. Ακόμη και οι πιο ασεβείς, αλαζονικοί, προκλητικοί μαθητές έχουν μια σειρά από προβλήματα που καθορίζουν μέσα τους κοινωνική και επικοινωνιακή ανεπάρκεια, αίσθηση απομόνωσης, φόβου κ. λ. π.

Τι να κάνουμε κατά την διάρκεια της οξείας φάσης της κρίσης

- ✓ Διατηρούμε τον έλεγχο της τάξης. Προσπαθούμε να μην εκδηλώνουμε φόβο, θυμό, επιθετικότητα ή έντονο τόνους φωνής.
- ✓ Εκκενώνουμε την τάξη ή την αίθουσα εάν χρειάζεται
- ✓ Δεν χρησιμοποιούμε ποτέ επιθετική ή επικριτική γλώσσα προς τον μαθητή, αλλά ούτε με τους άλλους μαθητές. Είμαστε διακριτικοί και απευθυνόμαστε με σεβασμό στον μαθητή που βρίσκεται σε κρίση, δίνοντας μεγάλη προσοχή δεδομένου ότι ο μαθητής δεν συνειδητοποιεί πάντα την κατάσταση.
- ✓ Ο μαθητής πρέπει πάντα να επιτηρείται και να χειρίζεται από εκπαιδευμένους ενήλικες οι οποίοι λειτουργούν υποστηρικτικά και ως μάρτυρες

Όρια και συνθήκες πιθανού φυσικού περιορισμού

- ✓ Αποφεύγουμε όσο το δυνατόν περισσότερο τον σωματικό περιορισμό του μαθητή που βρίσκεται σε κρίση. Τον εφαρμόζουμε μόνο για τη διασφάλιση του ίδιου, ή των άλλων μαθητών και του προσωπικού του σχολείου. Σε καμία περίπτωση δεν βάζουμε σε κίνδυνο τον μαθητή όπως να τον πληγώνουμε, ή να τον τρομάζουμε.
- ✓ Δεν αγγίζουμε τον μαθητή ή αν πρέπει να το κάνουμε τον αγγίζουμε με την ελάχιστη δύναμη που απαιτείται για να τον εμποδίσουμε να βλάψει τον εαυτό του ή τους άλλους. Οι τρόποι με τους οποίους αγγίζεται ο μαθητής πρέπει να είναι ασφαλείς και να διασφαλίζεται ο προσωπικός σεβασμός και η αξιοπρέπεια του μαθητή.
- ✓ Εάν η παρέμβαση που εφαρμόζει ο παρών εκπαιδευτικός δεν είναι επαρκής για να αποφευχθεί η αύξηση του έντασης, το προσωπικό του σχολείου οφείλει να ειδοποιήσει άμεσα την Διεύθυνση ή/και τυχόν εκπαιδευτικούς που έχουν εκπαιδευτεί στη διαχείριση αποκλιμάκωσης, ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν οι καταλληλότερες παρεμβάσεις περιορισμού.
- ✓ Οι παραπάνω διαδικασίες πρέπει να διευκρινίζονται και να συμφωνούνται εκ των προτέρων με τις οικογένειες ή/και με τυχόν φροντιστές.

Άμεση παρέμβαση σε περίπτωση καυγά ή συμπλοκής.

- ✓ Ειδοποιείται ο διευθυντής και ο εφημερεύοντας εκπαιδευτικός οι οποίοι ενεργοποιούν τον μηχανισμό άμεσης αντίδρασης δηλαδή την έκτακτη παρουσία και εφημέρευση όλου του προσωπικού.
- ✓ Καθορισμένο άτομο είναι σε ετοιμότητα να καλέσει την αστυνομία.
- ✓ Καθορισμένα/εκπαιδευμένα άτομα προσεγγίζουν άμεσα τους μαθητές που παρουσιάζουν ένταση. Σε περίπτωση παρέμβασης στον χωρισμό των μαθητών που συγκρούονται αποφεύγουμε να μπούμε ανάμεσα στους μαθητές και προσπαθούμε με ήρεμο και σταθερό τρόπο να τους τραβήξουμε πίσω πιάνοντάς τους από την μέση. Δεν ζητάμε από άλλους μαθητές να τους χωρίσουν γιατί μπορεί να τραυματισθούν.
- ✓ Αφού χωρισθούν οι μαθητές τους πηγαίνουμε σε διαφορετικά μέρη και τους φροντίζουμε αν έχουν τραυματισθεί. Κύριος στόχος εκείνη την στιγμή είναι να ηρεμήσουν, και αυτό επιτυγχάνεται μιλώντας τους ήρεμα και ψύχραιμα. Αποφεύγουμε να τους επιτεθούμε, να τους ανακρίνουμε ή να μιλήσουμε για τιμωρίες.
- ✓ Ενδεικνύται, όταν ο μαθητής είναι πολύ αναστατωμένος ή τραυματισμένος να πάει με τους γονείς σπίτι για το υπόλοιπο της ημέρας.
- ✓ Εφαρμόζουμε το μοντέλο παρέμβασης των πέντε βημάτων: Ακρόαση, ενσυναίσθηση, δέσιμο, εμπιστοσύνη, οδηγία.

Διαχείριση περιστατικού σύγκρουσης την επόμενη μέρα.

Καλούμε τον κάθε μαθητή ξεχωριστά και ακολουθούμε την γενικευμένη επικοινωνία επανόρθωσης με τα έξι βήματα.

- ✓ Αφήγηση ιστορίας: *πες μου τι έγινε*. Έχει να κάνει με την νοητική επεξεργασία του συμβάντος και συγκεκριμένα ποια προβλήματα/συνέπειες δημιουργήθηκαν με αυτή την σύγκρουση.
- ✓ Συναισθηματική επεξεργασία: *πώς νοιώθεις για αυτό που έγινε*.
- ✓ Ενδυνάμωση/ανάληψη ευθύνης όπως: *τι προτείνεις για την επίλυση του προβλήματος/ποιες συνέπειες έχεις να αντιμετωπίσεις στο σχολείο*.
- ✓ Ενδυνάμωση/στήριξη όπως ενέργειες που μπορεί να κάνει το σχολείο για να μην δημιουργηθεί ξανά πρόβλημα.
- ✓ Διερεύνηση περιστατικού όπως συλλογή μαρτυριών, καταγραφή γεγονότων.
- ✓ Συνέπειες όπως αποβολή που υπακούει στην πολιτική μηδενικής ανοχής στην βία.
- ✓ Προληπτικές ενέργειες για την αποφυγή επέκτασης και διόγκωσης του προβλήματος. Γίνεται διάγνωση επικινδυνότητας, υποτροπής και μέτρα πρόληψης.

Διαχείριση περιστατικού δύο μέρες μετά αλλά όχι περισσότερο από μια εβδομάδα.

Σε περίπτωση που πρόκειται να επιβληθεί τιμωρία όπως αποβολή αυτό θα γίνει σε δύο μέρες και όχι αμέσως.

Καλούμε τον μαθητή και του ανακοινώνουμε την ποινή και τους λόγους της απόφασης. Αν αποφασίσουμε να χρησιμοποιήσουμε την επανορθωτική δικαιοσύνη τότε μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τις τεχνικές της Διαμεσολάβησης και να επιχειρήσουν οι μαθητές να επιλύσουν την μεταξύ τους σύγκρουση, να επιλέξουν τον τρόπο επανόρθωσης/διόρθωσης και να δεσμευθούν στην μη επανάληψη οποιασδήποτε μορφής επιθετικότητας. Υπογράφουν για αυτό σχετικό συμβόλαιο.

Συνοπτικά η επίλυση προβλημάτων συμπεριφοράς και συγκρούσεων αφορά σε δράσεις-μέτρα που εξυπηρετούν τις δύο πρωταρχικές ανάγκες του κάθε ατόμου :

Στην ανάγκη του να αγαπιέται

Στην ανάγκη του να έχει αξία

Η ψυχολόγος ΕΔΥ
Δωροθέα Νικολάου